

Список використаних джерел:

1. Писаренко Г.С. Опір матеріалів: підручник для студентів вищих навчальних закладів/Г.С. Писаренко, О.Л. Квітка, Є.С. Уманський: за ред.. Г.С. Писаренко, -2-ге вид. К.: Вища школа. 2004. 654 с.

Гриценко Інна Антонівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

старший науковий співробітник

відділу виховання і професійної кар'єри

Інституту професійної освіти НАПН України

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТЕОРІЇ І МЕТОДИКИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Професійна орієнтація здобувачів фахової передвищої освіти є важливим аспектом сучасних освітніх і профорієнтаційних систем. Вона слугує сполучною ланкою між середньою освітою та професійною підготовкою, забезпечуючи вибір студентами професії, яка відповідає їхнім здібностям, інтересам та потребам ринку праці. Теоретичні засади та методи професійної орієнтації розвивалися протягом тривалого часу, інтегруючи психологічні, педагогічні підходи та аналіз ринку праці. Сучасний стан професійної орієнтації відображає поєднання традиційних методів кар'єрного консультування та інноваційних технологій, а в майбутньому очікується подальше вдосконалення цих підходів відповідно до мінливих потреб суспільства та економіки [1; 2; 3].

Професійна орієнтація у вищій освіті наразі керується кількома добре відомими теоріями розвитку кар'єри. Серед них модель RIASEC Голланда, теорія тривалості життя Супера, теорія життєвого простору та теорія соціального навчання Крумбольца створюють основу для розуміння того, як люди обирають кар'єру і як заклади освіти можуть підтримати цей процес. Ці теорії підкреслюють роль особистісних рис, стадій розвитку та впливу оточення у формуванні кар'єрного вибору.

Методи кар'єрного консультування у закладах вищої освіти часто включають психологічне тестування, оцінку здібностей, кар'єрні інформаційні послуги, індивідуальне або групове консультування. Сучасні заклади використовують комбінацію цих методів для надання всебічної консультації абітурієнтам. Традиційні інструменти, такі як опитувальники інтересів і тести когнітивних здібностей, продовжують широко використовуватися, але тепер вони доповнюються новими технологіями, які пропонують більш персоналізовану інформацію, що ґрунтується на даних.

Однією з важливих змін у профорієнтації є зростаюча залежність від цифрових інструментів та онлайн-платформ. Служби профорієнтації тепер часто використовують інструменти оцінки кар'єри на основі штучного інтелекту (ШІ), симуляції робочих місць у віртуальній реальності (VR) та аналітику великих даних для прогнозування майбутніх тенденцій на ринку праці. Онлайн-

платформи дозволяють студентам отримати доступ до ресурсів з профорієнтації в будь-який час, забезпечуючи більшу гнучкість і доступність. Цей зсув особливо важливий у відповідь на глобалізацію та цифрову трансформацію галузей, які вимагають від студентів адаптації до швидкозмінних вимог до роботи.

Іншим важливим аспектом сучасної професійної орієнтації є акцент на навичках працевлаштування, а не лише на виборі професії. Сучасні програми профорієнтації зосереджені не лише на тому, щоб допомогти здобувачам фахової передвищої освіти обрати професію, а й на тому, щоб озброїти їх необхідними «м'якими навичками», такими як комунікація, робота в команді та адаптивність. Заклади освіти інтегрують досвід навчання на робочому місці, включаючи стажування, учнівство та програми наставництва, щоб гарантувати, що студенти отримують практичний досвід в обраних ними сферах ще до офіційного виходу на ринок праці [4; 5].

Однак у сучасній системі професійної орієнтації залишаються проблеми. Багато абітурієнтів все ще стикаються з труднощами у виборі професії через недостатню поінформованість про тенденції на ринку праці, обмежений доступ до ресурсів кар'єрного консультування, а також тиск з боку суспільства або батьків. Крім того, соціально-економічна нерівність продовжує впливати на здатність студентів обирати кар'єру, що відповідає їхнім інтересам, оскільки фінансові труднощі часто обмежують їхні освітні та професійні можливості.

Оскільки світ праці продовжує розвиватися, теорія і методи професійної орієнтації також повинні адаптуватися до нових реалій. Очікується, що майбутнє кар'єрного консультування та професійної орієнтації вступників до закладів вищої освіти буде визначатися кількома ключовими тенденціями.

Однією з найбільш значущих перспектив розвитку є інтеграція штучного інтелекту та машинного навчання в кар'єрне консультування. Платформи на основі штучного інтелекту можуть аналізувати великі масиви даних, щоб надавати більш точні та персоналізовані кар'єрні рекомендації для студентів. Ці системи можуть відстежувати тенденції на ринку праці в режимі реального часу, допомагаючи абітурієнтам зрозуміти, які професії користуються попитом і які навички їм потрібно набутися. Чат-боти зі штучним інтелектом і віртуальні кар'єрні радники також можуть стати більш поширеними, надаючи студентам миттєву кар'єрну консультаційну підтримку.

Ще один перспективний напрямок – просування технологій віртуальної та доповненої реальності в профорієнтації. VR і AR можна використовувати для створення імерсивного досвіду вивчення кар'єри, що дозволяє студентам віртуально «спробувати» різні професії, перш ніж обрати певний шлях. Наприклад, студенти-медики можуть використовувати VR-симуляції для відпрацювання хірургічних прийомів, а студенти-інженери – досліджувати цифрові двійники промислового середовища. Ці технології дозволять абітурієнтам отримати практичний досвід у перспективних галузях, роблячи кар'єрні рішення більш обґрунтованими та реалістичними.

Розширення персоналізованих та адаптивних підходів до кар'єрного консультування є ще одним очікуваним розвитком. Замість того, щоб

покладатися на стандартизовані тести та узагальнені кар'єрні поради, майбутні профорієнтаційні програми використовуватимуть адаптивні алгоритми навчання, які враховуватимуть унікальні навички, стиль навчання та прагнення абітурієнта. Такий підхід зробить профорієнтацію більш цілеспрямованою та ефективною, гарантуючи, що здобувачі фахової передвищої освіти отримають індивідуальну підтримку з урахуванням їхніх конкретних потреб.

У відповідь на зростаючий попит на навчання впродовж життя та гнучкість кар'єри, профорієнтаційні програми також повинні перейти від одноразового процесу прийняття рішень до безперервного, динамічного підходу. Традиційна модель вибору кар'єрного шляху в підлітковому віці і слідування йому протягом усього життя стає застарілою. Натомість у майбутньому профорієнтація робитиме акцент на адаптивності кар'єри, можливості перекваліфікації та підвищення кваліфікації. Заклади освіти пропонуватимуть послуги з кар'єрного консультування не лише абітурієнтам, а й нинішнім студентам та випускникам, які прагнуть змінити або просунути свою кар'єру [6; 7].

Ще одним ключовим нововведенням стане включення психологічної та емоційної підтримки в програми кар'єрного консультування. Стрес і тривога, пов'язані з прийняттям кар'єрних рішень, стали більш помітними, особливо серед молодих людей, які стикаються з економічною невизначеністю та швидкими змінами на ринку праці. Кар'єрне консультування дедалі більше інтегруватиме елементи позитивної психології, тренінгів з розвитку життєстійкості та підтримки психічного здоров'я, щоб допомогти студентам приймати кар'єрні рішення з упевненістю та цілеспрямованістю [8].

Крім того, посилення співпраці між закладами освіти, бізнесом та політиками підвищить ефективність професійної орієнтації. Галузеві партнерства відіграватимуть вирішальну роль у забезпеченні відповідності освітніх програм потребам ринку праці. Роботодавці будуть активніше долучатися до програм профорієнтації, забезпечуючи наставництво, стажування та знайомство з реальним світом, щоб допомогти абітурієнтам зробити усвідомлений вибір кар'єри. Урядові ініціативи та фінансування програм профорієнтації також будуть необхідні для забезпечення рівного доступу до ресурсів професійної орієнтації для студентів з різним досвідом [9; 10].

Сучасний стан професійної орієнтації здобувачів фахової передвищої освіти відображає поєднання усталених теорій розвитку кар'єри та сучасних цифрових інновацій. Традиційні методи, такі як оцінювання кар'єри та консультації, залишаються фундаментальними, але тепер вони доповнюються штучним інтелектом, віртуальною реальністю та аналітикою великих даних. Очікується, що майбутнє кар'єрного консультування буде дедалі більш персоналізованим, технологічним і зосередженим на навчанні впродовж усього життя та адаптивності. Завдяки інтеграції передових технологій, зміцненню галузевої співпраці та подоланню психологічних і соціально-економічних бар'єрів сфера професійної орієнтації продовжуватиме розвиватися, гарантуючи, що студенти будуть добре підготовлені до вимог сучасної робочої сили.

Список використаних джерел:

1. Алексеева С. В. Підходи фасілітації і конгруентності у підготовці майбутніх фахівців до розвитку професійної кар'єри в умовах кризових викликів сучасності / С. В. Алексеева // Особистість в умовах кризових викликів сучасності: Матеріали методологічного семінару НАПН України (24 березня 2016 року) / За ред. академіка НАПН України С. Д. Максименка. К., 2016. С.79 – 85.
2. Алексеева С. В., Гриценко І. А., Закатнов Д. О., Кузьмінська Л. Д., Орлов В. Ф.. Психолого-педагогічні тренінги у системі консультування з професійної кар'єри учнів професійно-технічних навчальних закладів: навчальний посібник; за редак. Д. О. Закатнова. Житомир: «Полісся», 2019, 200 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/717525>.
3. Алексеева С.В., Базиль Л.О., Байдулін В.Б., Гриценко І.А., Єршова Л.М., Орлов В.Ф., Сохацька Г.М. Основи економічної грамотності та підприємництва: навчальний посібник. Житомир: Полісся, 2021, 248 с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/729005/>.
4. Гриценко І.А. Проблеми формування кар'єрних орієнтацій учнів ПТНЗ. Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка: зб. наук. праць: Вип. 13. Інст-т проф.- тех. освіти НАПН України; Ред. кол.: В. О. Радкевич (голова) та ін. Павлоград: ТОВ «ІМА-прес», 2017, С. 44-50. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/707331>.
5. Гриценко І.А. Формування психологічної готовності учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти до вибору й реалізації професійної кар'єри. Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка: зб. наук. праць: Вип. 15. Інст-т проф.- тех. освіти НАПН України; Ред. кол.: В. О. Радкевич (голова) та ін. – Павлоград: ТОВ «ІМА-прес», 2018, С. 81-87. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/712247>.
6. Гриценко І.А. Складові кар'єрної компетентності учнів ПТНЗ. Теорія і методика професійної освіти: 2017. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/712270/>.
7. Гриценко І.А. Особливості проектування професійної кар'єри учнівською молоддю в системі професійної (професійно-технічної) освіти. Теорія і методика професійної освіти: [електронний журнал]. 2018. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/724994/>.
8. Лозовецька В. Т. Професійна кар'єра особистості в сучасних умовах: монографія. Київ: ІПТО НАПН України, 2015, 279 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/106915/>
9. Лозовецька В. Т. Професійна орієнтація молоді в умовах сучасного ринку праці: монографія. Київ: ІПТО НАПН України, 2012, 157 с. URL: <https://surl.lu/ubwisa>.
10. Побудова кар'єри: навч.- метод. посіб. / [О. В. Мельник, О. Л. Морін, Л. А. Гуцан, І. І. Ткачук, О. М. Пархоменко, З. В. Охріменко, Т. С. Попова, М. В. Лузан; за ред. О. В. Мельника]. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 172 с.